

ДЕСЕКУЛЯРИЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЯК МЕГАТРЕНД ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Коппель О. А.

**доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

Пархомчук О. С.

**доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

Проблематика мегатрендів як найбільш кардинальних напрямів розвитку людства, фундаментальної та максимально тривалої традиції руху соціуму, спроби досягнути глобальний розвиток та визначити характеристики часової ритміки глобальної системи в межах універсальних закономірностей, акцентування тих чи інших його рис та напрямів розвитку посідає важливе місце в сучасній науці. Природу та головні тенденції глобального розвитку характеризують глобальні тренди (соціальні, політичні, економічні, наукові, культурні) як основні напрями руху глобального суспільства. В той же час вони розрізняються за масштабами поширення, тобто діють у різних частинах світу з різною ступеню та інтенсивністю. Відрізняються вони і за тривалістю існування, тобто строки їх дії обмежені і рано чи пізно їм на зміну приходять альтернативні тренди. Тісно взаємодіючи один з одним і доповнюючи один одного, вони здійснюють кумулятивний вплив на стан світу. Варто враховувати такі характеристика трендів, як їх глобальний характер, поширення від центру до периферії, те, що регіональні та національні зміни є лише їх елементами, в різних зонах ці процеси можуть набувати різної форми.

Мегатренди – це діади процесів-антагоністів, які змінюють один одного в певному циклічному ритмі. На сучасному етапі відбувається трьохскладова трансформація сучасної політичної організації світу. Це трансформація Вестфальської світополітичної моделі, яку перш за все обумовлює глобалізація як мегатренд глобального розвитку,

трансформація сучасної міжнародної системи, значним чином обумовлена дією процесів антагоністів - інтеграцією/дезінтеграцією як мегатрендом, і трансформація політичних систем окремих країн світу, обумовлена демократизацією та протилежними процесами.

Важливий мегатренд останньої чверті XX – початку XXI століття – це десекуляризація, яка приходить на зміну секуляризації і передбачає зростання ролі релігійної свідомості та інтенсифікацію релігійних рухів. В межах цього мегатренду існують окремі тренди, які заслуговують на особливу увагу, зокрема зростання ролі релігійного фактору в світовій політиці, утворення релігійних систем у вигляді системи транснаціональних зв'язків між державами, окремими групами і політичними рухами. Ці зв'язки встановлюються над національними кордонами, утворюючи додаткову транснаціональну систему взаємодій.

Десекуляризація як мегатренд глобального розвитку відбувається у глобальному, транснаціональному, інтернаціональному та міждержавному вимірах та здійснює значний вплив на світову політику, якісно змінює поняття релігії та недержавних акторів в міжнародних відносинах. Релігія стає інструментом політичної мобілізації, чинником політичної ідентифікації і політичної каталізації.

Аналіз динаміки впливу релігійного фактору на сучасні міжнародні відносини дозволяє виявити та охарактеризувати деякі загальні тенденції. Це транснаціоналізація та детериторізація релігій (О.Рой, Х.Казанова), їх децентралізація, зміна інтрарелігійного ландшафту та геополітики світових релігій, наслідком чого є зростання кількості прихильників тих чи інших релігій на як на Сході, так і на Заході. Зокрема, християнство втрачає свої “західні” риси і знаходить все більше прихильників на Сході (до 2050 року більшість християн будуть з країн “третього світу”), відбувається детериторізація ісламу, збільшення кількості його прихильників на Заході, в країнах Європи. Детериторізація тісно пов'язана з транснаціоналізацією, яка характеризується зростанням ролі транснаціональних акторів, спроможних діяти шляхом мобілізації релігійної ідентичності та використання релігійного фактору з метою реалізації власних інтересів. Децентралізація релігій призводить до формування транснаціональних релігійних спільнот, появи нових релігійних рухів з якісно новими глобально організованими субкультурами, які не асоціюють себе з приналежністю до конкретної території, оскільки їх головною метою виступає реалізація певної мети в глобальному масштабі.

Таким чином, вплив релігійного фактору на міжнародні відносини має перманентний характер, але на окремих історичних етапах проявляється з різною силою. Загальні тенденції впливу релігійного фактору на міжнародні відносини в контексті їх системної еволюції

демонструють системну логіку чергування інтенсивності періодів його зростання і зменшення.

Вестфальська державоцентриська модель характеризувалась тим, що взаємовідносини релігії та політики обмежувались проблемою взаємовідносин церкви та держави. В умовах кризи Вестфальської світополітичної моделі зростає значення релігійного фактору, що обумовлюється процесами глобалізації. Глобалізація з її нерівномірністю і неоднозначними наслідками призводить до зростання недержавної свідомості, надзвичайно актуалізує проблему цінностей, норм, ідей, ідеалів та ідентичностей – тобто саме тих проблем, які є центральними для релігії. Зростання «недержавної свідомості» призводить фактично як до рівнозначності свідомості державної та релігійної, так і до підтримки людиною нових релігійних конфесій. Наслідком глобалізації стає перегляд ролі релігійних акторів в міжнародних відносинах. В ХХІ столітті релігія міцно закріплюється в політичному дискурсі, з'являється на світовій арені у вигляді системи транснаціональних зв'язків між державами, транснаціональними релігійними рухами, окремими політичними рухами, у вигляді етнорелігійних конфліктів. Релігія стає політичним явищем, включаючись до кола політикозначущих факторів, в масовій свідомості сприймаючись як ідеологія. Ця тенденція посилюється завдяки розвитку глобальних засобів масової комунікації.